

словъ сходныхъ со словами восточныхъ языковъ“ въ Извѣстія Имп. Ак. Наукъ по отд. языка и слов., т. I. Спб. 1852, Матеріалы для словаря I, стр. 35: „булга тревога, булгатить — тревожить, булгачить — тоже, булгачиться — тревожиться, булгачный тревожный. Отъ глагола же буламагъ въ иныхъ татарскихъ нарѣчіяхъ мы имѣемъ буламагъ (черезъ прибавленіе г послѣ д, что очень часто, если не всегда, дѣлается въ словахъ при переходѣ изъ турецко-татарскаго въ монгольско-татарскій языкъ). Отъ этого глагола по общему правилу (см. Грам. турецко-тат. языка изд. 1846. год. № 120) въ древности булга употреблялось какъ отглагольное имя въ значеніи смущеннаго; стало быть и „тревожнаго“; по другому правилу (см. также № 136., А.) булгакъ, въ смыслѣ смущенія, гнѣва (въ русскихъ старыхъ фамильныхъ именахъ Булгаковъ вѣроятно происходитъ отсюда). Это самое слово видно въ древнейшихъ эпохахъ сношеній Ирана съ Тураномъ вошло въ Персидскій языкъ въ томъ же смыслѣ. Черезъ перемѣну б въ в, что очень часто дѣлается въ идиоматическихъ измѣненіяхъ, *булга* будетъ значить *мутная вода*; не опасуюсь утвердить, что названіе Волга происходитъ отсюда.“

Всички тия объясненія падатъ съ самата форма *булгаръ*, която и споредъ мнѣніето на професора отъ Казанскія университетъ, Н. Катановъ, самъ татаринъ, не може да има туй значение, което и се дава. „По татарски „булгаръ“ значить „будеть мѣшать“, ни нине проф. Катановъ, „и по русски его „смѣшанный народъ“ переводить, никакъ нельзя“. Както Томашекъ, така и Вамбери, така и Березинъ и Казимбекъ сж се полѣгали отъ звуковото тѣждество на народното име „булгаринъ“ въ неговата ориенталска форма съ нѣкои форми отъ глагола буламагъ: което обаче не е удивително, защото въ нѣкои други езици сирената на аналогията не е тѣй опасна, като въ турско-татарскитѣ. Напстина, благодарение въобще на прозрачността на турския езиковъ матеріалъ, етимологътъ не срѣща такива затрудненія въ неговото обяснение, като напр. въ матеріала на арийскитѣ или семитскитѣ езици, обаче тѣкмо това прѣдимство крие въ себе си и една немалка опасностъ. Поради голѣмото сходство на основната звукова материя, етимологътъ може тукъ да се подхлъзне незабѣтжено по пѣти на мамливата аналогия, когато при по-сложни и заплетени форми той би неволно стѣпвалъ по-прѣдпазливо. (Ср. Vámbéry Etymol. Wb. der Turko-tatar. Sprachen. Lpz. 1878. прѣдг. VII.) При това етимологътъ срѣща голѣми затрудненія и отъ липсата на по-стари езикови паметници, които биха могли да му прѣдставятъ прѣходнитѣ степени въ развитието на извѣстна форма. Още до скоро за най-старъ подобенъ турски паметникъ (уйгурски) се смѣташе Kudatku Bilik (отъ г. 1069.), чіето нарѣчие Вамбери поставя въ такова отношение къмъ другитѣ турски диалекти, въ каквото стои санскритскій языкъ къмъ другитѣ арийски езици (Vámbéry, op. c. p. VII.). Едва въ послѣднитѣ години бидоха открити въ Сибиръ нѣкои нови матеріали за историята на турскитѣ нарѣчія (надписи).